

Gransking í Føroyum vekir stóran ans í USA

Heilar tvær ferðir hava granskararnir, sum gjørdur kyksilvurkanningarnar í Føroyum, verið til „avhoyringar“ hjá teimum fremstu serfrøðingunum í USA.

ÁKI BERTHOLDSSEN

Kyksilvurkanningarnar, sum vóðu gjørdar í Føroyum fyri nokrum árum síðani, hava vakt eitt ramaskriggið um ein stóran part av heiminum.

Kanningin prógvar, at sjálvt við smáum nøgðum av kyksilvuri í kroppinum á eini kvinnu, sum er upp á vegin, verður heilin á tí ófóðda barninum ávirkaður, so at tey eru verri fyri bæði bæði til rørsur, til minnið og málsliga, tá ið tey rokka skúlaaldur.

Pál Weihe, læknaftjóri, sum stóð á odda fyri kanningunum, saman við øðrum føroyingum og granskarum úr Danmark, sigur, at summi lond hava longu tíð avleiðingarnar av úrslitinum og hava lækka mark-ið, fyri, hvussu nógv kyksilvur kann verða latið út í nátturuna, eitt nú risastóra ídnaðarveldið, Týskland.

I øðrum londum royna tey at venda og snara sær, uttan rættiliga á vita, hvørjum beini tey skulu standa á.

Ikki minst í heimsins størsta ídnaðarlandi, USA, hevur úrslitið loypt hvokk á bæði politikarar og vinnulív.

Kanningarúrslitið hevur eisini fært við sær, at granskararnir, sum stóðu fyri kanningunum oftani eru bodnir á ráðstevnur víða

Tað er ikki bara fótbóltslandsliðið, sum setir Føroyar á heimskortið. Tí tað gera føroyskir granskarar eisini. Føroyska kyksilvurkanningin, sum vísir, at sjálvt lítill nøgdir av kyksilvuri ávirka førleikan hjá børnum, hevur vakt so miklan ans, at Pál Weihe, og hinir granskararnir, sum gjørdur kanningina, eru ofta bodstendir á ráðstevnur ymsastaðni í verðini at greiða frá úrslitinum, sum fleiri ídnaðarlond rættiliga eru komin í rasshaft av. Myndin er tilvildarlaga vald

hvar kring um í heiminum at greiða frá úrslitinum.

Til avhoyringar í USA

Amerikanarar eru so mikið spæddir av kanningarúrslitinum, at teir ikki minni enn tvær ferðir hava bodstendur føroyskt-danska granskaraliðinum til USA at greiða frá úrslitinum.

Tí skulu teir taka úrlitið til eftirtektar, verður tað so dyrt, at teir vilja ikki seta nokur tiltøk í verk, fyrr enn teir eru meiri enn 100% vísir í, at kanningarúrslitið er væl undirbyggt fakliga.

– Og amerikanska heilsu-málaráðið fór so grundiga til verka, at tey savnaðu ein bólk av 30 serfrøðingum,

sum í samfullar trýggjar dagar royndu at taka grundarlagið undan úrslitinum við at seta spurnartekin við framferðarháttin og við hagtöluni, og sostatt eisini við niðurstøðurnar, sigur Pál Weihe.

Talan var um eitt lið av hagfrøðingum, eitt lið av eiturserfrøðingum, eitt lið av epidemilogum, sum eru serfrøðingar í at seta slíkar kanningar saman, og eitt lið av serfrøðingum í djóra-royndum.

– Hesar avhoyringarnar vóru minst líka lærurikar fyri okkum. Og teir lótu ongan stein vera óvandan, sigur Pál Weihe.

Og hann heldur, at hetta

er eitt fullgott prógv um, hvussu stórum álvara amerikanarar taka hetta úrslitið.

Tí hetta er fyrstu ferð, at teir brúka henda framferðarháttin.

– Tað vanliga er, at eitt kanningarúrslitið verður sett av nokrum fáum fólki um og sett í eitt eitt við-urkent tíðarriti, og so er tað góðtikið.

– Men at amerikanarar tóku hetta stigið vísir, at teir taka málið í allarstørsta álvara, sigur Pál Weihe.

Men hann leggur afturat, at granskingarbólkurin stóð seg væl og at enda máttu amerikansku serfrøðingarnar geva seg yvir og við-

urkenna, at talan var um eina kanning á sera høgum, fakligum støði.

Tó hava amerikanski elidnaðurin kortini roynt at maa stöðid undan kanningunum. Og tað entá við ósannindum.

El-verkini finga ein sokallaðan óheftan granskara at eftirmeta føroysku kanningina. Og hann fyrir ikki fyri at føra beinleiðis ósannindi fram í sínari frageiðing fyri at „prógva“ at als onki skil var í føroysku kanningini, og at granskararnir bart út sagt ikki vistu, hvat teir tosaðu um.

Men hann varð hótur við endurgjaldi, um hann ikki tók frageiðingina aftur og

beindi fyri øllum eintøkum av henni.

Og tað hevur hann so gjørt.

Ikki óvantað

Pál Weihe sigur, at tað kemur ikki óvart á hann, at amerikanarar eru farnir so ódliga til verka.

– Tí skulu amerikanarar taka úrlitið til eftirtektar, fer tað at kosta elidnaðin um einsamøllum einar 50 milliardir dollarar, tað eru einar 250-300 milliardir krónur, bara at seta betri filter á skorsteinarnar á teimum amerikansku elverkunum, sum enn ganga við kóli.

Somuleiðis kemur úrlitið illa við hjá amerikanska sjúkrahúsverkinum, tí tað er nógv kyksilvur í tí burturkasti, sum sjúkrahúsinu brenna.

– Somuleiðis royna amerikanarar at fáa fólk at eta meiri fisk.

– Tí kemur tað illa við, um teir nú skulu noyðast at lækka markið fyri, hvussu nógv kyksilvur kann verða í fiski. Ikki minst er tað stóri, amerikanski tunfiskaidnaðurin spæddur, tí tað er nógv kyksilvur í tunfiski.

Hinvegin hevur tað stóran týðning, at staðfesta heilt greitt, at kyksilvur er als ongin trupuleiki í okkara fiski, tí tað kyksilvur, sum er í honum, er so lítið, at tað er ongin trupuleiki.

– Okkara trupuleiki er hinvegin, at tað er so nógv kyksilvur í súgdjórnum í havinum, bæði í hvali og í kópi.

Amerikanarar ivast

Pál Weihe sigur, at hóast týskarar hava tikið avleiðingarnar, og hava lækkað hámarkið fyri, hvussu nógv kyksilvur kann latast út í nátturuna, ivast amerikanarar framvegis.

Og tað er kanska ikki so løgi. Tí sum nevnt, eru teir fíggarligu avleiðingarnar av at lækka hámarkið fyri kyksilvurútlátið, ovurhonds stórir.

– Men eitt annað er, at verður hámarkið lækkað, fer tað eisini at føra ymsar avmarkingar við sær fyri, hvat fólk kunnu eta sigur Pál Weihe.

Vilja helst gera fleiri yksilvurkanningar í Føroyum næstu árin

Ætlanin er nú at staðfesta, um tann negativa ávirkanin av kyksilvureitranini broytist við aldrinum, ella um hon kanska hvørur heilt

ÁKI BERTHOLDSSEN

Nú verður arbeitt við at gera enn fleiri kyksilvurkanningar í Føroyum.

Tað eru kanningar, sum skulu gerast fyri at fylgja teimum kanningunum upp, sum nú hava gingið yvir fleiri ár.

Pál Weihe, læknaftjóri, sigur, at í lotuni verður arbeitt fyri at fyrirleika hesar kanningarnar og, ikki minst,

fyri at reisa peningin at gera tær fyri.

Kyksilvurkanningarnar, sum eru gjørdar av føroyskum hava víst, at sjálvt við smáum nøgðum av kyksilvuri í kroppinum, ávirka tað barnini, so at tey ikki eru so væl fyri til rørsur, til at minnst og málsliga, tá ið tey fara í skúla.

Men næsta ár fyllir tað elsta av hesum børnunum 14 ár.

Og í tí sambandi kundi Pál Weihe hugsa sær at tikið kanningarnar upp aftur.

– Ætlanin er, at tær kanningarnar skulu vísa, um tey negativu árinini av kyksilvurinum á mannaheilan, broytast við aldrinum.

– Tvs, at ætlanin er at fáa at vita, um ávirkanin, hvørur heilt, um hon minskar, ella um hon kanska versnar við aldrinum, ella um støðan er óbroytt.

– Eg kundi væl hugsa mær, at vit finga staðfest, um ikki tey negativu árinini, sum vóru staðfest, tá ið barnini vóru sjei ár, ikki eru minkað, ella kanska heilt horvin, nú barnini fylla 14 ár.

Tí tað heldur hann kann væl hugast.

– Og tað verði eitt sera positivt úrslit at fingið staðfest.

Pál Weihe sigur, at tað

skulu drúgvur fyrireikingar gerast, áðrenn farast kann undir slíkar kanningar. Men enn eru fyrireikingarnar komnar so stutt, at enn ber ikki til at siga, um kanningarnar yvirhøvdur bliva til nakað.

T.d. skulu nógv loyvi fáast til vega, eitt nú frá siðemisnevnd, og frá øðrum stovnum, og ikki minst skal fíggingin útvegast til ætlanina.